EN RAPPORT UTARBEIDET AV DOKKADELTAET VÅTMARKSSENTER

SKJØTSEL AV SOLBLOMLOKALITET THUNE, VESTRE TOTEN KOMMUNE

TILTAK FOR TRUA ARTER

31.10.2023

RAPPORT 2023:30

Utførende institusjon:
Dokkadeltaet Våtmarkssenter AS

Prosjektansvarlig:
Lea Hoch

Prosjektmedarbeider:
Elida Sandneseng
Eirik Klute Jensen
Eir Helle Nerland

Oppdragsgiver:
Statsforvalteren i Innlandet

Kontaktperson:
Linnea Karoline Vereide

Referanse:
Nerland, E. H.; Hoch, L., Jensen, E. K.; Sandneseng, E. (2023). Skjøtsel av solblomlokalitetet Thune, Vestre Toten kommune. Tiltak for trua arter. Dokkadeltaet Nasjonale Våtmarkssenter AS. (Rapport 2023:30)

Sammendrag:
Solblom (EN) har gått sterkt tilbake i Norge som følge av opphør av beite og slått, både på innmark og utmark. På Thune i Vestre Toten ble det kartlagt en liten solblomforekomst som ble truet av gjengroing i 2020.

I 2021 har Dokkadeltaet Våtmarkssenter fristilt og slått et område rundt solblomforekomsten for å bedre vekstvilkårene for arten. Dette arbeidet ble videreført i 2022. Det ble registrert en stor økning i antall solblomplanter, rundt 650 planter ble registrert i oktober 2022. I 2023 ble to dellokalitetene slått og fristilt for å gi bedre vekstvilkår for solblom.

Forsidefoto:
Elever fra Thune skole raker slåtten av solblomlokalitet. Foto: Elida Sandneseng 2023.

Emneord:
Solblom, *Arnica montana*, skjøtsel, Vestre Toten kommune

DOKKADELTAET

Innhold

1 Innledning 4

Kort om lokaliteten 4

Arealendringer i forbindelse med Thune skole og Eina sportsanlegg 5

Gjennomførte tiltak i 2023 6

Skjøtsel av solblomlokalitet nord for Thune skole: 6

Skjøtsel av solblomlokalitet sørøst for Thune skole mot Rv4: 6

Videre arbeid 14

Kilder 15

1 Innledning

Dokkadeltaet Våtmarkssenter AS arbeider med kartlegging av naturmangfold med hovedvekt på viktige arter og naturtyper, skjøtsel og naturrestaurering. De siste årene har vi vært aktive i skjøtsel, særlig i tilknytning til viktige naturtyper, truede arter og verneområder.

Solblom har gått sterkt tilbake som følge av opphør av beite og slått, både på innmark og utmark, og er nå oppført som sterkt truet på norsk rødliste for arter 2021 (Solstad et al, 2021). Tidligere slåttemark som ble beita om høsten er nå på mange steder brukt intensivt som beitemark hele sesongen. Sterkt beitetrykk fører til at blomsterstenglene blir beitet før de får satt frø. Mye tråkk kan også skade plantene, og ved for sterkt beitetrykk vil solblom forsvinne etter noen år. Ofte blir beitemark tilført kunstgjødsel, og dette tåler solblom dårlig. Solblom vurderes derfor som sårbar (VU) med fragmentering av utbredelsen, blant annet fordi vi regner med at tilbakegangen vil fortsette. Undersøkelser har vist at ved opphør av tradisjonelt bruk av kulturlandskap forsvinner arten innen 60 år. De største truslene for solblom er derfor opphør av slått og beite, samt oppdyrking og gjødsling. Planting av skog og fysiske inngrep som hyttefelt, veianlegg og lignende utgjør andre trusler (Solstad & Bjureke 2011).

Kort om lokaliteten

Skjøtselsplan for lokaliteten ble utarbeidet i 2019 tilknyttet arbeidet med handlingsplan for slåttemark i Oppland (Larsen 2020).

Sammendrag fra skjøtselsplanen: «Naturtypen artsrik slåttemark er sterkt truet ifølge Norsk rødliste for naturtyper og ble i 2011 utvalgt naturtype (UN) med en viss beskyttelse gjennom Naturmangfoldloven. På oppdrag for Statsforvalteren i Innlandet har Miljøfaglig Utredning i 2019 utformet en skjøtselsplan for slåttemarka på Tune/Thune skole i Vestre Toten kommune (til sammen ca. 4 daa). Slåttemarka er gitt verdi svært viktig (A) etter kriteriene i den siste revideringen av DN håndbok 13 (2014). Den inngår i en større lokalitet i Naturbase som ble gitt verdien viktig (B) som naturtypen kalkrike enger i 2000.

De viktigste naturverdiene på lokaliteten er knyttet til forekomsten av solblom (VU), som har to delpopulasjoner innenfor avgrenset areal. Lokaliteten har for øvrig kalkrike enger, både tørrenger og frisk-fuktige enger, med regionalt uvanlig eller hensynskrevende arter som enghaukeskjegg (NT), bakkesøte (NT), marinøkkel, hjertegras og flekkmure.

Skjøtselsplanprosessen har bestått i feltarbeid i juli 2019 og kontakt med grunneierne på seinhøsten 2019.»

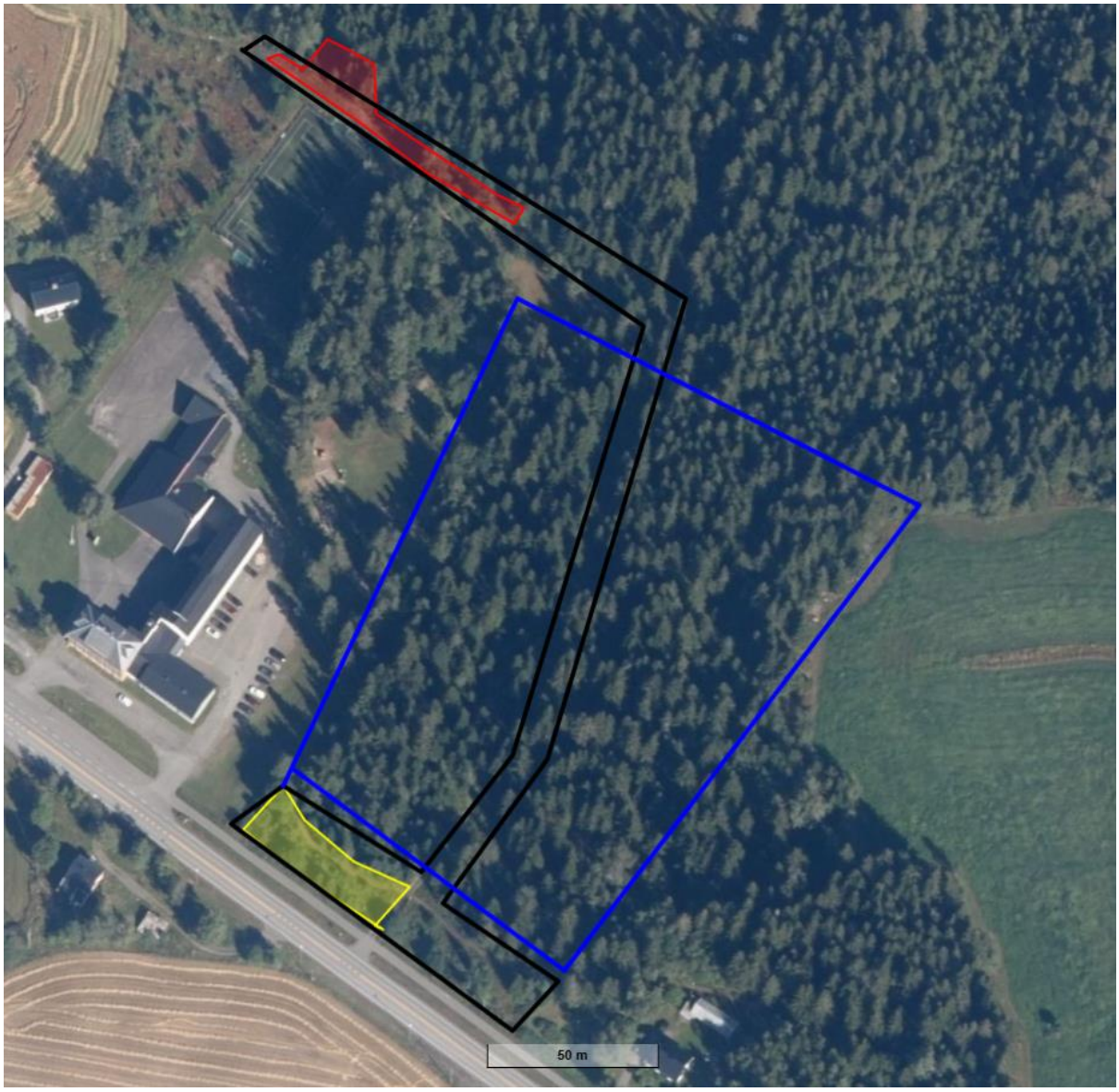

Figur 1: Kart med avgrensing (sort linje) av skjøtselssone Thune skole, hentet fra Larsen (2020). Områder markert med rød og gul ble skjøttet i 2023. I 2023 er det også utført hogst innenfor område markert med blå linje i forbindelse med utbygging av Eina sportsanlegg.

Arealendringer i forbindelse med Thune skole og Eina sportsanlegg

Vestre Toten kommune har vedtatt å etablere et nytt sportsanlegg i form av en kunstgressbane og flerbrukshall på området øst for og parallelt med Thune skole. I den forbindelse er det utført hogst på samme område (se blå markering på figur 1).

Umiddelbart gir hogsten bedre lysforhold og dermed bedre vekstvilkår for solblom, så vel som for andre arter, også rødlistede, langs traktorstien. Samtidig er utbyggingen av Eina sportsanlegg vurdert til å ha middels negativ konsekvens på naturmangfoldet (Larsen 2022). Elever i Thune skole har også deltatt årlig på skjøtsel og kan risikere å miste denne undervisningsmuligheten og unik natur i nærområde.

Gjennomførte tiltak i 2023

Rydding og slått av solblomlokalitet Thune ble gjennomført 08.09.2023. Områdene som ble skjøttet i år er markert med rød og gul linje på figur 1. Naturveiledningsopplegg med elever fra Thune skole og raking ble gjennomført 13.09.23.

Det ble observert avblomstrede solblomindivider på begge plasser, med størst forekomst på lokalitet nord for Thune skole. Det ble også observert rosetter av flekkgrisøre (NT), samt blomstrende bakkesøte (LC) på traktorsti.

Det ble observert fremmedarter som rynkerose, hagerose og snebær øst for og inntil den søndre lokaliteten mot Rv4, se figur 12.

Skjøtsel av solblomlokalitet nord for Thune skole:

Det ble benyttet ryddesag med påmontert trekantblad for å rydde området på og rundt forekomstene. Graset ble raket manuelt med rive og planteavfallet dratt bort med presenning.

Det ble benyttet et deponi for kvist- og planteavfall omtrent 30 m unna solblomlokaliteten ved en flatehogst.

Bilder av skjøtsel: figur 2-7. Området for lokaliteten er markert med rød linje på figur 1.

Skjøtsel av solblomlokalitet sørøst for Thune skole mot Rv4:

Dette området har ikke vært slått i mange år og var preget av gjengroing. Deler av området ble slått med tohjuls-slåmaskin. Det ble tatt en del småtrær, inkludert gran, bjørk og selje, både nord mot hogstfeltet og sør mot Rv 4. Dette tiltaket øker solinnstrålingen på lokaliteten, og vil dermed bidra til å bedre vekstvilkårene til solblom og øvrige arter på området. Kantene ble slått med ryddesag påmontert trekantblad.

Planteavfall fra småtrær ble båret ut av lokaliteten og deponert på hogstfeltet inntil lokaliteten.

Graset ble manuelt raket med rive og dratt bort med presenning før det ble deponert sammen med det øvrige planteavfallet på hogstfeltet. Rakingen og fjerningen av graset ble utført i samarbeid med elever fra Thune skole (figur 13-14).

Bilder av skjøtsel: figur 8-14. Området for lokaliteten er markert med gul linje på figur 1.

Figur 2: Lokalitet nord for Thune skole før skjøtsel. L. Hoch 2023

Figur 3: Lokalitet nord for Thune skole før skjøtsel. L. Hoch 2023

Figur 4: Lokalitet nord for Thune skole etter slått. L. Hoch 2023

Figur 5: Lokalitet nord for Thune skole etter slått. L. Hoch 2023

Figur 6: Avblomstrede solblomindivider ved lokalitet nord for Thune skole

Figur 7: Avblomstrede solblomindivider og nye rosetter ved lokalitet nord for Thune skole. L. Hoch 2023

Figur 8: Lokalitet nordvest for traktorsti inntil Rv4 før skjøtsel. (L. Hoch 2023)

Figur 9: Lokalitet nordvest for traktorsti sett mot Rv4 før skjøtsel. (L. Hoch 2023)

Figur 10: Lokalitet sør mot Rv4 øst for traktorsti. Thune skole i bakgrunn. Denne delen ble ikke slått i år. (L. Hoch 2023)

Figur 11: område sør mot Rv4 vest for traktorsti etter slått og trefelling. (L. Hoch 2023)

Figur 12: Rynkerose og hagespirea inntil lokalitet sør mot Rv4 øst for traktorsti. (L. Hoch 2023)

Figur 11: Observasjon av blomstrende bakkesøte på traktorsti. (L. Hoch 2023)

Figur 12 og 14: skoleelever fra Thune skole deltar i slått og raking. (E. Sandneseng 2023)

Figur 13

Videre arbeid

Det anbefales på det sterkeste at skjøtselen av området rundt solblomforekomsten videreføres i årene som kommer for å oppnå gode vekstvilkår. Blir ikke skjøtselen opprettholdt, kan individene med solblom på sikt forsvinne fra disse lokalitetene. Med å åpne opp rundt forekomsten tilrettelegger det for spredning av arten og spiring av frø fra frøbanken.

Det viktigste for å ivareta solblom ved lokaliteten er å holde det lysåpent ved å redusere lauv- og krattoppslag. Det anbefales å fortsette med slått og manuell rydding på høsten etter blomstring. Ved sen slått ligger det svært godt til rette for neste års blomstring.
Det er svært viktig å opprettholde overvåkingen av antall solblom på lokaliteten for justering av type og mengde skjøtsel.

Skjøtsel av lokalitetene og ivaretakelse av solblom og andre sårbare arter på området bør i størst mulig grad hensyntas under utbyggingen av Eina sportshall.

Arealendringen på lokaliteten bør observeres tett videre med tanke på en eventuell økning i antall individer av solblom og øvrige rødlistede arter. Det anbefales ny telling til neste år.

I skjøtselsplanen er det forutsatt at skjøtsel skal inkludere skoleelever fra Thune skole, som har bistått årlig med slått og raking. Skoleelevene viser iver og interesse under skjøtsel. Som sårbar naturtype (slåttemark) og med et høyt innhold av sårbare arter (solblom, flekkgrisøre, enghaukeskjegg osv.) i nærhet til skolen har området unik undervisningsverdi for skoleelevene.

I konsekvensutredning av naturmangfoldet på lokaliteten, utført i forbindelse med utbyggingen av Eina sportsanlegg, er det foreslått å slå lokaliteten inntil Rv4 (markert med gul linje i figur 1) som ett av flere skadereduserende tiltak (Larsen 2022). Deler av denne lokaliteten ble ytterligere fristilt og slått i år i henhold til forslag til skjøtsel i skjøtselsplanen (Larsen 2020). Det ble også observert rosetter av solblom på denne lokaliteten under årets skjøtsel.

Kilder

Larsen, B. H. (2020). Skjøtselsplan for Thune skole i Vestre Toten. Oppfølging av tradisjonell slåttemark som utvalgt naturtype. Miljøfaglig Utredning Rapport 2020-4. 24 s. ISBN 978-82-345-0029-9

Larsen, B. H., Hanssen, U. & Høitomt, G. (2021). Skjøtselsplaner for lokaliteter med intakt forekomst av solblom Arnica montana i Vestoppland og Valdres. Miljøfaglig Utredning Rapport 2021-5. 63 s. ISBN 978-82-345-0126-5.

Larsen, B. H. (2022). Eina sportsanlegg i Vestre Toten kommune. Konsekvensvurdering på tema naturmangfold. Miljøfaglig Utredning Rapport 2022-27. 42 s. ISBN 978-82-345-0267-5.

Solstad, H., Bjureke, K. (2011). Solblom *Arnica montana*. Artsdatabankens faktaark nr. 202. ISSN1504-9140.

Solstad H, Elven R, Arnesen G, Eidesen PB, Gaarder G, Hegre H, Høitomt T, Mjelde M og Pedersen O (24.11.2021). Karplanter: Vurdering av solblom Arnica montana for Norge. Rødlista for arter 2021. Artsdatabanken. https://www.artsdatabanken.no/lister/rodlisteforarter/2021/8281

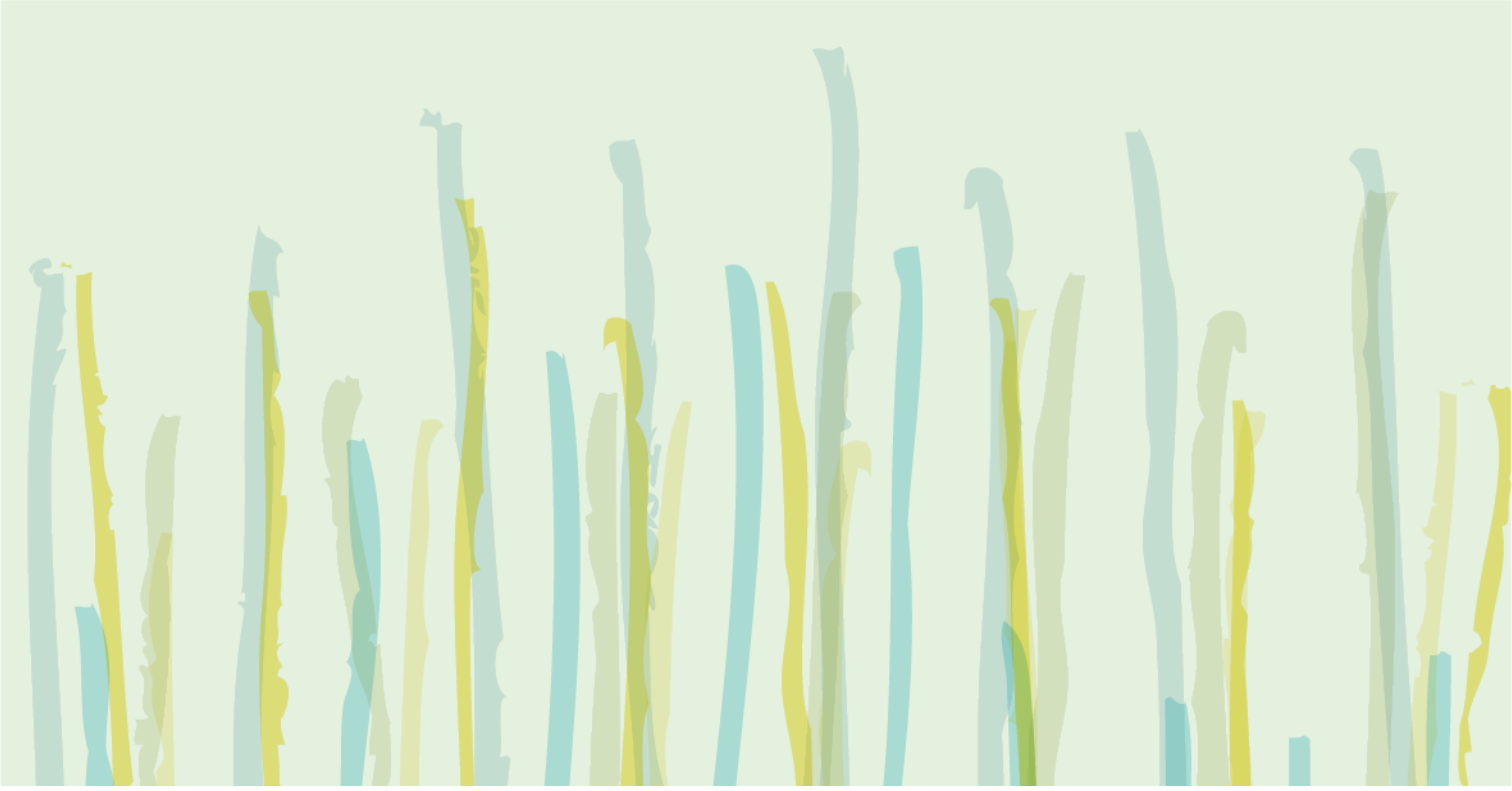

DOKKADELTAET

Dokkadeltaet Nasjonale Våtmarkssenter AS (DNV) ble etablert som et aksjeselskap i 2008 og eies av kommunene Nordre Land og Søndre Land. DNV tilbyr en rekke miljøfaglige tjenester og har opparbeidet betydelig kompetanse innenfor naturrestaurering, skjøtsel og naturtypekartlegging. Selskapet jobber for at naturmangfoldet ivaretas og brukes på en bærekraftig måte, og formidler dette gjennom nyskapende naturveiledning. Du finner oss ved Dokkadeltaet naturreservat. Våtmarkssenteret har rullerende utstillinger og er åpent for besøkende i sommermånedene.

Dokkadeltaet Nasjonale Våtmarkssenter AS Gamlevegen 84, 2870 Odnes Tel: +47 61 10 00 20 E-mail: post@dokkadeltaet.no www.dokkadeltaet.no